

LUMIAG

Aurkezpena

o zbk.

2004ko azaroaren 7a

*Amasa-Villabona...
Bai iragan ona!*

AMASA-VILLABONAKO HISTORIA JASOTZERA GOAZ

Iragana orainera ekarriko dugu

Duela sei urte, Larramendi Bazkunak Atzoko Andoain eta andoaindarrak argitalpena martxan jarri zuen Andoainen, Jone Larrañagaren gidaritzapean. Garai bateko Andoaingo historia bildu zen bertan. Hilabetekari hark harrera beroa izan zuen andoaindarraren artean. Urte batzuk beranduago, Amasa-Villabonan saikera bera egitera goaz. Herri baten historia jasotzeko modurik egokiena, herri-tarren ahotsak biltzea dela sinestuta.

Hainbat amasarrekin eta villabonatarrekin hitz egin dugu, hilabetekari honetan parte hartzeko deia luzatuz; guztiak ez dira gonbidapenari baiezkoa emateko moduan izan baina, koadrila polita osatu dugu, dozena bat lagunetik gorakoa. Agian izango da gonbidapena jaso ez eta parte hartzeko gogoz geratu den hizlari onik. Denen izenekin gogoratzea zaila denez, lerro hauen bidez, inori aterik itxi nahi ez diogula argi utzi nahi dugu. Beraz, badakizue, parte hartzeko gogoz bazaudete, jar zaitezte lehen-bailehen gurekin haremanetan.

Lumane izango du izenburu bildumak: Amasa eta Villabonaren artean kokatzen zen izen bereko baserria, gure historiaren zati izatera igaro zena. Herriko mugetako bat izan da gure abiapuntua. Garai bateko ohiturez eta bizimoduaz hitz egingo du, iragana orainera ekarri. Kontu alaiak eta ilunagoak izango ditu oinarrian, kolore guztietako pintzeladak.

Lehen zerbaki hau egitasmoaren eta parte hartzaileen aurkezpena da. Aurrerantz, gaiak sakonago aztertzen ahaleginginduko gara, zortzi orri izango dituen argitalpenean. Kontu bitxi ugari eza-gutuko dugu, herritarren hamaika pasadizo, eta hori guztia, kontu-kontari arituta. Hilean behin, zortzinakako taldetan bilduko gara, garai haiek bizi izan zituzten gizonekin eta emakumeekin.

Dagoeneko aldizkariak nola eskuratu galdetzen ariko da bat edo beste, ezta? Hilean behin kale-ratuko da argitalpena. Hilabete bakoitzeko lehen asteburuan, hain zuzen ere. Ez da xentimorik ordaindu beharko. Egunkariak saltzen dituzten dendetan banatuko da, egunkariarekin batera. Eta zein egunkariarekin? Bada, bakoitzak erosteko ohitura duenarekin. Denekin, beraz. Egunkari-erosteko ohiturarik ez baduzue ere lasai, okindegietan ere guztion eskura izango baita.

Mila esker, bihotzez, argitalpen hau abian jartzeko laguntza eskaini diguzuen herritar guztiei. Guztiontzat izan dadila aberagarri!

Lehenik eta behin, eskerrak eman nahi dizkizuegu Amasa eta Villabonako historia biltzeko lan honetarako prest azaldu zareten herritar guztioi. Lagun giroan eta kontu-kontari lan polita egingo dugu guztion artean, mila esker!

MARIA LUISA ZALAKAIN ODRIOZOLA
1930-I-18

Villabonako Mendiluze etxean jaioa. Handik Otxabiko Olatxo etxera igaro ziren eta ondoren, Kale Nagusiko Txuine baserrira. Andoaingo eta Villabonako Subijanan egin zuen lan.

MARTIN LASKURAIN IDIGORAS
1922-X-12

Tolosan jaioa. Txikia zela, Amasako Andategi baserrira etorriak. Ezkonduta, Villabonako Kale Nagusira igaro ziren. Portu papeleran egin zuen lan, Kale Nagusiko Kopertatiba dendan gero. Txistularia.

PAKITA LASA IRASTORZA
1928-I-18

Villabonako Barriola etxean jaioa. Kale Berrira etorri ziren bizitzera, errepidea egiteko, etxe hura bota zutenen. 14 urterekin hasi zen Tolosako Aranguren sastreterako galtzak josten. "Pantalonera" esaten zioten.

JABIER BERASALUZE ZALDUA
1926-II-20

Villabonako Kale Nagusian jaioa, Aprendiz hasi zen Sacem-en eta geroztik, bertako bulegoan egin zuen lan. Musika bandako kide, aurrena tronboia eta gero bombardinoa joz. Koruko partaide ere izan zen.

MARITXU GONZALEZ ODRIOZOLA
1929-VII-3

Amasako Martine baserrian jaioa. Villabonako Oriamendiko etxetara etorri ziren bizitzera. Lau urtez, Amasamendiko Muttei biberoan egin zuen lan. Ondoren, Zizurkilgo Alas lantegira igaro zen.

PEDRO ARRATIBEL EPELDE
1929-II-5

Villabonako Kale Nagusian jaioa. Musika bandako kide, saxofoia joz. 13 urterekin hasi zen Sacem-en lanean. Mekaniko lanetan aritu zen 20 urte zituen arte. Ondoren, Sacemgo bulego lanari ekin zion.

ISABEL BERAZA IGUARAN
1915-VII-5

Villabonako Agaraitz baserrian jaioa. Mojetan ikasi zuen, 16 urte bete zituen arte. Baserriko eta etxeko lanetan buru-belarri lanean aritu zen. Villabonako Kale Berrira bizitzera etorri zen gero.

ANJELITO UGARTE JAUREGI
1926-XI-10

Sao Paulon jaio zen, Brasilen. Aita pilotaria zuen eta urte askoan bizi izan ziren bertan. Gurasoak villabonatarrek zirenez, herrira itzuli ziren, Kale Berrira. Pilotari profesionala izan zen eta munduan barrena ibili zen pilotan.

Atzeko ilaran: Martin Laskurain, Migel Lertxundi, Roberto Garate, Pello Iribar, Angel Egiño, Angelito Ugarte eta Jabier Berasaluze. Aurrean: Encarna Yarza, Isabel Beraza, Maritxu Mendizabal, Joxe Ugartemendia, Pepita Lasar, Pakita Lasar, Maritxu Gonzalez, Maria Luisa Zalakin eta Pedro Arratibel.

ENCARNA YARZA ZENDOIA
1916-III-25

Amasako Mikel Yarza baserrian jaioa. Bertan bizi izan zen Andoaingera ezkondu zen arte. Amasako eskolan ikasi zuen lehenik eta gero, Zumaiako Maria y Jose kolegioko internatuan egon zen bi urtez. Etxeko eta baserriko lanetan jardun izan du.

PELLO IRIBAR PERURENA
1924-X-18

Aian jaio zen arren, txikitari etorri ziren Villabonara bizitzera. Perratzailenea etxean bizi izan ziren. Herriko eskolan ikasi zuen eta ofizioz, perratzailea izan da. Osabek erakutsi zioten errementari langintza, haiek ere errementariak izan baitziren.

MARITXU MENDIZABAL ZENDOIA
1930-I-8

Amasako Goiko-etxe-azpi baserrian jaioa. 32 urtez bizi izan zen bertan, Andoaingera ezkondu zen arte. Jostuna izan da lanbidez. Subijana etxean 14 urtez egin zuen lan, telaretan.

ANJEL EGIÑO LASAGA
1925-X-30

Villabonako Kale Nagusian jaioa. Mojetan eta herriko eskolan ikasi zuen. 10 urterekin Sacem lantegian hasi zen lanean. Herriko dantza taldeko kide izan zen.

MIGEL LERTXUNDI SUBINAS
1927-IX-21

Villabonako Kale Nagusian jaioa. Herriko eskolan ikasi zuen. Pilotari afizionatua izan zen. Matadero ezberdinetan egin zuen lan. Subijanan hasi zen lanean ezkondu eta gero.

JOXE UGARTEMENDIA TOLOSA
1923-IV-10

Amasako Euxita baserrian jaioa. Txikia zelarrik, Villabonako Kale Nagusira etorri ziren. Otsabira ezkondu zen eta egun, Kale Berrian bizi da. Portu papeleran egin zuen lan. Afizioz, sukaldaria da.

ROBERTO GARATE ELOLA "AMALLU"
1919-IV-29

Amasako Amallu baserrian jaioa. Tuterako Jesuitetan batxillergoa egin zuen. Amasamendiko biberoan, Villabonako familiak zuen tabernan eta Salvadoran egin zuen lan. Baserritarra eta txistularia izan da.

PEPITA LASA MOROTEGI
1926-III-10

Amasako Pasa baserrian jaioa. Bertan bizi da egun ere. Herriko eskolan ikasi zuen, 12 urte bete arte. Baserri eta etxeko lanetan aritu izan da beti, esne-saltzaile ere bai.

GAIRIK GAI, BIZIMODUAREN ERREPASOA

Amasa-Villabonan musikak izan duen garrantziarekin hasi eta hamaika gai lantzeko aukera izango dugu aurrerantzean. Garai bateko Amasa eta Villabona ezagutuko ditugu; baserri-giroa, eskola, jolasak, errebotea, bestelako kirolak eta apustuak, Santioak, Samartinak, erlijioa, jai egunetako ohiturak, Gabonak, lanbide zaharrak, lantegiak, etxeko lanak, herriko txokoak (dendak, tabernak eta sagardotegiak batetik; errota eta garbilekuak, bestetik). Garai ilunagoak ere mintzagai izango ditugu: gerra zibila esaterako. Gerraren ondorenarekin emango diogu amaiera bilduma honi. Hogei gai izango dira guztira, hogeia aldizkaritan bildu eta zuen denon eskura jarri nahi ditugunak. Iragina ezagutu behar da oraina ulertzeko, ezta?

MUSIKA

Musikak berebiziko garrantzia izan du Amasa-Villabonan. Aitonamonei nahiz gurasoei entzunda, gazteenek jakingo dute oso giro ona izaten zela igande arratsaldetan Villabonako plazan, musika bandaren eskutik. Herritarrak jo eta su aritzen omen ziren dantzan. Txistuak ere badu tradizioirik Amasan eta Villabonan. Luis Oharretxena konpositorearen berri ere izango dugu. Villabonako martxa ezagunaren egilea oso organujole ona izan omen zen, garai haietan.

LANBIDEAK

Garai bateko lanbideen berri ezagutuko dugu; eskulanean oinarritutakoak nahiz lantegietan makina bidez egiten zirenak. Izan ere, garai bateko lanbide ugari, gaur egun ez baita gogoratu ere egiten. Subijana, Salvadora, Saizar nahiz Sacem lantegiak ere mintzagai izango ditugu.

FIESTAK

Santio jaietako ohiturak gogora ekarriko ditugu, dantza-soka dela, Santa Ana edo San Inazio egunak direla... Samartinak ere mintzagai izango ditugu eta beste hainbat ohituren artean, oilaskojokoaz arituko gara. Gainerako jai egunetako ohituren berri bilzen ere saiatuko gara.

ESKOLA

Herriko eskolak nolakoak ziren ezagutuko dugu, nola ikasten zuten eta zein baliabide zituzten. Plazako eskola nazionalak nahiz moja eta apaizen ikastetxe pribatuak izango ditugu mintzagai. Ikasketen inguruko pasadizo bat baino gehiago ekarriko dugu orriotarra.

KIROLAK

Amasa-Villabonan, errebotea izan da tradizio nagusia, kirolen arloan. Pilotariak izan zirenen oroitzapenak jasoko ditugu, baita pilotazaleak izan zirenen herritarrenak ere. Frontoiaren inguruan sortzen zen giroaz gain, bestelako kirolek ere izango dute tarterik gurean: estropadak, futbolk, txirrindularitzak... Apustuak ere ez ditugu alde batera utziko, haien berri ere izango da.

ARGITARATZAILEAK

Amasa-Villabonako Udala

Manuel Larramendi Kultur Bazkuna

Argitaratzaileak: Manuel Larramendi Kultur Bazkuna, Amasa-Villabonako Udalaren dirulaguntzaz. Ekoizlea: Erroitz B.M. Zuzendaritza eta erredakzioa: Ainhoa Arozena. Maketazioa: Maddi Truxuelo. Argazkiak: Erretratu zaharren liburua (Larramendi Bazkuna) eta artxibo ezberdinak. Inprimaketa: Sortu grafikak (Zizurkil). ISSN: Izapidean. Lege gordailua: SS-1289/04. Tirada: 1500 ale.

EKOIZLEA

BABESLEA

Eusko Jauriaritza KULTURA SAILA